

Vleeskens in Diest: Meester Metsers¹

Jan Vlees is een zoon van Judocus Vlesschers en Aldegundis Copermans. Niet de oudste maar wel de eerste die de volwassenheid haalt. Hij wordt geboren en gedoopt op 25 augustus 1677 (S 61).² Bij de doop krijgt hij zijn voornaamgenoot Joannes Lijboij als peter en Maria vom Craijtbinchel als meter. De laatste naam zal een verbastering zijn, misschien van Crijwinckels, Crujwinckel, Craijwinckel, Crauwinkel, Craiwinckel, Craewinckels ...

De eerste openbare daad van Jan, na zesentwintig jaar,³ is het verwekken van een onwettig kind. Op 7 maart 1704 wordt Anna Christina Vleesch geboren (S 56) uit Anna Houtmeijers. Peter is Nicolaus Caris, een oom van Jan, en meter is Christina Vleesch, een oudere zus. Van moeder Anna horen we niet meer, ze is niet te vinden in de parochiële registers. Toch was er meer aan de hand dan een vluggertje, want Jan geeft zijn dochter de naam van haar moeder. Heeft zus Christina voor de baby gezorgd? Later zal Anna Christina de naam Christina voeren.⁴

Twee jaar later, op 7 januari 1706, trouwt Jan met Maria Catharina Leirens. Ze doen dat in de Onze Lieve Vrouwekerk, opvallend want dopen, trouwen en begraven gebeurt meestal in de Sint Sulpitius. Nu niet en ze laten ook de eerste twee kinderen dopen in de Onze Lieve Vrouw. Had Jan daar in de buurt een huis? Of werkte de openbare schande van twee jaar eerder door? Hoe dan ook, het leverde hem elf jaar later werk op, zoals we nog zullen zien.

Jan en Marie zijn ruim dertien jaar samen en krijgen zeven kinderen. Marie sterft op 28 oktober 1719 bij de geboorte van het zevende kind of kort erna, want acht maanden later trouwt Jan opnieuw.

Op 24 juni 1720 trouwt Jan met Maria Catharina van Naussauw ex Hassel. Hij is dan drieënveertig jaar, zij tweeëntwintig. Haar achternaam suggereert veel, maar veel status had ze niet, want haar naam is een verbastering, met alle andere varianten van Nassau: Aschaut, Assauw en Nassauw. Blijkbaar kwam ze uit Hassel(t). We weten niet hoe lang Jan en zijn tweede Marie samen zijn, maar na zeventien jaar wordt hun achtste en laatste kind geboren, op 4 maart 1737.

Van de zestien kinderen van Jan haalt mogelijk iets meer dan de helft de volwassenheid.⁵ Anna Christina, Laurentius (de stamhouder), Anna Maria (kon hij zijn eerste liefde niet vergeten?), Philippus Joannes, Joannes Baptista, Adrianus Ludovicus,

¹ De meeste genealogische gegevens zijn ontleend aan het werk van Marie Vleeskens, die in de jaren negentig de stamboom heeft uitgezocht, tot in Diest 1667. Zij heeft ook de akte van 1722 gevonden en getranscribeerd. Inmiddels zijn de oude parochieboeken – doop, huwelijk, begravenis – digitaal toegankelijk gemaakt via het Rijksarchief in België (gebruik de ook gefotografeerde indexen) en is een overzicht van het Diestse archief te vinden in een doorzoekbaar EAD document: *Inventaris van het archief der Heren en van het stadsarchief van Diest*. De geschiedenis van Diest is onlangs beschreven in een driedelig werk van Michel Van der Eycken, *Diest: Het verhaal van een stad* (Jaarboek van de Vrienden van de Sint-Sulpitiuskerk vzw 2015, 2016 en 2017).

² De S staat voor Sulpitius, het getal duidt de bladzijde in het betreffende boek aan. Hier blad 61 in het doopboek van de St. Sulpitius.

³ Men is in deze tijd op vijfentwintig jaar meerderjarig.

⁴ Naar ik meen, trouwt zij, Christina Vleeskens, met Michaël Brants 17-01-1735 (S 167), getuigen: Jacobo Vleeskens en Henrico Janssens, en overlijdt zij ofwel 23-06-1737 (S 216) ofwel 28-11-1743 (S 266). Er zijn in deze periode geen andere Christina's in de familie dan zij en haar tante.

⁵ 'Mogelijk' omdat van deze kinderen geen begravenis gemeld is.

Petrus, Gulielmus en opnieuw Anna Maria. De namen verraden een opvallende gewoonte. De ouders kiezen de peter of meter bij de gewenste naam van het kind of, wat ook mogelijk is, zij kiezen de naam van het kind bij de gewenste peter of meter. Laurentius heet naar zijn peter Laurentius Carels, Anna Maria naar haar meter Anna Maria Leris, Philippus Joannes naar zijn peter Philippus Beké, en met een variatie: Adrianus Ludovicus heet o.a. naar zijn peter Ludovico Marteau. De ‘tweede’ Anna Maria (1737) krijgt als meter Anna Maria Vleeskens (1712), de dochter uit het eerste huwelijk!⁶

Jan is geen klant van de Heilige Geest (de sociale dienst) zoals zijn ouders waren. Hij is ‘meester metser’. Dat betekent dat hij erkend is als metselaar, dat hij eigen baas is en dat hij vermoedelijk een redelijk inkomen heeft.⁷ We komen hem in 1717 tegen als aannemer. Hij wit dan in de maand juni de Onze Lieve Vrouwekerk voor een som van 105 gulden.

Het witten van de kerk gaf trouwens aanleiding tot een bijzonder moment. Na het werk ‘was er natuurlijk een grondige schoonmaak nodig. De kerkmeesters trakterden de vele helpers met een ton bier en een koekje. Tegen het bevel van pastoor L. Wijckmans hadden ze de drank in het H.-Kruiskoor gelegd, “waar ze aten en dronken, tappende het bier met emmers”. De pastoor trad hiertegen op. Toen haalden ze bier uit de brouwerijen, “waaruit grote disorders gesproten zijn”, noteert hij. “Dit moet in de toekomst belet worden. Twintig personen ongeveer zullen aangesteld worden, voor en na eens drinken en daarna een koekje met een glas bier ontvangen, als de kerkmeesters het believen”. Over de kosten van die fameuze drinkpartij zwijgen de kerkrekeningen.⁸

Begin 1622 stelt schrijver E. Quisthoudt een verzoekschrift op namens Joannes Vleeskens om te kunnen beschikken over een deel van zijn bezit dat als het erfdeel van zijn kinderen vast zit sinds de dood van zijn eerste vrouw.⁹ Dit is een zaak van de Weeskamer en daarom is het verzoek gericht *Aan de Heeren Borgemeesters deser stadt als oppermomboirs (voogden) van alle weduwen ende weesen*.

Het verzoekschrift begint met een probleemschets:¹⁰ *dat hij [Jan] met zijn eerste huisvrouw zaliger in eigendom had ‘seecker quaet vervallen huijs’, dat alhier gestaan*

⁶ Er is nog een andere Anna Maria in omloop, maar de onze wordt vergezeld door haar broer Philippus als peter, ook uit het eerste huwelijk.

⁷ Het dagloon van een meester-metselaar was in deze periode één gulden (20 stuivers), maar men werkte niet elke dag en in de winter lagen de lonen gemiddeld een vierde lager. Een handarbeider verdiende 12 à 14 stuivers per dag, een wasvrouw 9 stuivers en een naaister 4 (Van der Eycken, *Diest II*, 128).

⁸ Marcel Huon, *Kroniek van de Onze-Lieve-Vrouwparochie*, Een publicatie van de Kerkraad Onze Lieve-Vrouwe Diest: Diest z.j., blad 35.

⁹ Te vinden in het archief van de Weeskamer. Een kopie van de akte en een transcriptie zijn te vinden in het materiaal van Marie Vleeskens

¹⁰ *Hoe dat den selven [Jan] met sijne eerste huisvrouw zal. in eigendom hebben seecker quaet vervallen huijs met appendentijs [met toebehoren] gestaen alhier op de Overstraet regten den Heere Borgemeester de Hertogh, welck huijs hij remonstrant [de verzoeker] tot op den grondt ten tijde van sijne eerste vrouwe heeft afgebrocken ende oock begonst op te bouwen, ende alsoo allent timmerhoudt gedestineert tot het voormelt huijs over langhen tijdt is bij een geweest, ende hij remonstrant tot het voltrecken dijer noodigh soude hebben eenighe penninghen als daer van onversien sijnde, ende door lanckheijdt van tijdt allent voorsch. timmerhoudt comte te verrotten, oorsaecke dat den selven*

heeft op de Overstraat rechts van het huis van Burgemeester De Hertogh, dat hij tot op de grond heeft afgebroken toen zijn eerste vrouw nog leefde, en dat hij ook al was begonnen te herbouwen, en dat dus al het timmerhout bestemd voor het huis gedurende lange tijd aanwezig was, en dat hij om het huis af te bouwen 'eenighe penninghen' nodig zou hebben waarover hij niet de beschikking had, en dat al het genoemde timmerhout door de lengte van de tijd komt te verrotten, wat de reden is dat hij genoodzaakt is zijn toevlucht te zoeken bij U.

Dan volgt het verzoek: *Ootmoedelijk biddende U hem alstublieft toe te staan en toe te kennen tot het vermelde doel uit de goederen van zijn voorkinderen te mogen opnemen de som van twee honderd guldens met meer of minder wisselgeld als U nodig mocht vinden.*¹¹

De secretaris van het bestuur, R.V. Zurpele, tekent op 25 februari op het verzoek aan dat hij heeft rondgevraagd bij *naeste vrinden*, en op 27 februari dat het verzoek is ingewilligd, *fiat authorisatio van tweehondert guldens*.

De notulen van het stadsbestuur bevatten de volgende beslissing:¹² *ten selven daeghe is aan Jan Vleeskens, gebouwen hebbende een huijsch int hert op d'Overstraet tegen over het persoonscollegie voor preijs van die geaccordeert de somme van vijftwintich guldens.*¹³ We vinden hier de bevestiging dat Jan zijn huis inderdaad heeft neergezet. Blijkbaar had hij een subsidie afgesproken met het stadsbestuur, zoals die indertijd wel meer gegeven werd voor huizenbouw.¹⁴

Het huis staat overigens op een mooie plek, niet de chicste straat, maar wel heel centraal, aan de Overstraat, rechts van het huis van een burgemeester en tegenover het persoonscollege. De laatste aanduiding maakt het mogelijk het huis min of meer exact te lokaliseren. Het Pastoors of Persoons Collegie bevond zich aan de zuidkant van de Overstraat.¹⁵ Het is nu een geel getoond complex van twee panden met ongeveer in het midden een soort trapgeveltje.¹⁶ Men zegt dat er een gevelsteen is. Het huis van Jan moet gestaan hebben aan de noordkant iets ten oosten van de Drieharingenstraat,¹⁷ of het staat er nog!

genoodtsaeckt is sijn recours te nemen tot UE. / Ootmoedelijck biddende UE gelieste sij aen hem Suppt. te permitteren ende te octroijeren om totten eijnde voors. op de goederen van sijne voorkinderen te moghen lichten de somme van twee hondert guls wisselgelt meerdere ofte mindere als UE daer toe sullen oordeelen noodigh te wesen. D.D

¹¹ De term *voorkinderen* zal slaan op de kinderen uit zijn eerste huwelijk.

¹² Notulen stadsbestuur 1712-1749. Helaas geeft Marie Vleeskens de datum of de bladzijde niet aan.

¹³ *Ten selven daeghe*: slaat op een vorige beslissing. *Int hert*: betekent in de stad of in het stadshart.

¹⁴ Subsidies werden verleend 'aan iedereen die zijn huis wilde voorzien van een dak bedekt met pannen of schalies en van een stenen voorgevel' (Van der Eycken, *Diest II*, 105-107).

¹⁵ Zie over dit college Van der Eycken, *Diest II*, 224 en 226.

¹⁶ Overstraat 45-47.

¹⁷ Een van de panden met nummer 70 tot en met 82.